

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ
ΔΕΛΤΙΟΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ

Μαρία Καζάκου

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΚΔΟΣΗΣ

Βασιλική Κρεββατά

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Στέλιος Σκουρλής

© ΤΑΜΕΙΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΚΑΙ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ
Οδός Πανεπιστημίου 57, Αθήνα 105 64
www.tap.gr

ISSN 0570-622X

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ
ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΟΜΟΣ 70 (2015)

ΧΡΟΝΙΚΑ Β' 2

ΑΘΗΝΑ 2019

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΠΟΛΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Θεσσαλονίκη: Ροτόντα (Αρχαιολογική διερεύνηση, Αναστηλωτικές - Στερεωτικές εργασίες - Ανάδειξη, Εργασίες συντήρησης, Η παραγωγή της αρχαιολογικής ταινίας «Ροτόντα»). Αναστηλωτικές - Στερεωτικές εργασίες - Ανάδειξη μνημείων. Θεσσαλονίκη (Κατασκευή μικρής κλίμακας υπογειοποιημένου αγωγού απορροής επιφανειακών υδάτων στον αρχαιολογικό χώρο της Ρωμαϊκής Αγοράς Θεσσαλονίκης, Έργο: «Εργασίες αποκατάστασης, συντήρησης και ανάδειξης της Αψιδωτής αίθουσας του Γαλεριανού Συγκροτήματος στην οδό Δημητρίου Γούναρη στη Θεσσαλονίκη», Μελέτη διαμόρφωσης του περιβάλλοντος χώρου του ναού της Νέας Παναγίας και των οικοδομικών λειψάνων του αρχαίου Ιπποδρόμου της Θεσσαλονίκης, Έργο: «Τα τείχη της Θεσσαλονίκης: συντήρηση, προστασία και βελτίωση της ανώτερης επιφάνειάς τους», Οδός Πολυτεχνείου 13, αποκάλυψη προβόλου και διατειχίσματος στην περιοχή του Φρουρίου Βαρδαρίου (θαλάσσιο τείχος, προβλήτα λιμένα), «Καμάρα της Πυλαίας». Εργασίες διαμόρφωσης περιβάλλοντος χώρου, Μονή Βλατάδων, Αχειροποίητος, Διαμόρφωση - Ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου βορείως της βασιλικής, Εργασίες επισκευής στο μουσείο της Κρύπτης του ναού του Αγίου Δημητρίου). Ανασκαφικές εργασίες. 1ο Γυμνάσιο Αρρένων Θεσσαλονίκης. Οδός Βασιλίσσης Όλγας και Σπάρτης, Οδός Καρόλου Ντηλ. Διερευνητικές τομές για την υπογειοποίηση κάδων απορριμμάτων. Εργασίες συντήρησης. Ροτόντα, Τείχη (οικόπεδο στη συμβολή των οδών Φιλικής Εταιρείας και Τσιμισκή), Πύργος Τριγωνίου, Αχειροποίητος, Νέα Παναγία, Καθαρισμός graffiti, Μελέτες/τεχνικές εκθέσεις. Εκθέσεις - Εκδηλώσεις - Συνεργασίες - Εκπαιδευτικές δραστηριότητες - Δράσεις προβολής και προσέγγισης του κοινού. Οι Μαγεμένες της Θεσσαλονίκης, Η έκθεση των αντιγράφων. Πολιτιστικές εκδηλώσεις. Ρωμαϊκή Αγορά Θεσσαλονίκης, Επταπύργιο. Επετειακές δράσεις. Πράσινες Πολιτιστικές Διαδρομές, Πανσέληνος Αυγούστου, Διεθνής Ημέρα Μουσείων. Συνεργασία σε Εκπαιδευτικά Προγράμματα. Παραδόσεις (Εικ. 1-82) ..... Σελ. 891-946

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Εκπαιδευτικές δράσεις. Αρχαιολογικός χώρος Σεβαστείου αρχαίων Καλινδοίων. Παραγωγή της αρχαιολογικής ταινίας «Ο μακεδονικός τάφος του Αγίου Αθανασίου Θεσσαλονίκης». Ανασκαφικές - Αναστηλωτικές εργασίες. Εργασίες επισκευής στέγης στη βορειοδυτική αποθήκη του διατηρητέου συγκροτήματος αποθηκών «Αλλατίνη», Επανωμή. Μετόχι Κριτζιανά. Πυργόσπιτο (σωστικές - στερεωτικές εργασίες), Πύργος Βρασνών, Βυζαντινή κρήνη Βρασνών, Ναός Αγίου Ανδρέα Περιστεράς, Αποκατάσταση βλαβών στο Κάστρο Ρεντίνας, Ναός Αγίου Αθανασίου στη Νέα Μεσημβρία. Αυτοψίες - Αποτυπώσεις - Σύνταξη Τεχνικών Περιγραφών. Μεμονωμένες επεμβάσεις σωστικού χαρακτήρα σε μνημεία. Έργο: «Αποκατάσταση, συντήρηση, προστασία και ανάδειξη του Μακεδονικού τάφου Μακρίδη στο Αρχαιολογικό Πάρκο Δερβενίου Θεσσαλονίκης». Ανασκαφικές εργασίες. Παλαιόκαστρο Ωραιοκάστρου, Ανασκαφή αγροτεμαχίου αριθ. 563, Λίμνη Κορώνεια Λαγκαδά, Ανασκαφή οικισμού νεολιθικής εποχής, Σταυρός Θεσσαλονίκης (Άγιοι Θεόδωροι, Θέση Κάτω Σταυρός), Κοιλάδα Ανθεμούντα. Εθνική οδός Θεσσαλονίκης - Πολυγύρου. Νεολιθικός οικισμός στη θέση Κυπαρίσσι Βασιλικών (Βασιλικά C), Αποχετευτικό Δίκτυο Κοιλάδας Ανθεμούντα, Επιφανειακή έρευνα στην Κοιλάδα του Ανθεμούντα, Αποχετευτικό Δίκτυο Επανωμής, Κρατικός Αερολιμένας Θεσσαλονίκης «Μακεδονία». Έργο: «Ολοκλήρωση αναβάθμισης Κρατικού Αερολιμένα Θεσσαλονίκης “Μακεδονία”», υποέργο: «Αρχαιολογικές έρευνες και εργασίες». Κατασχέσεις. Παραδόσεις. Νέα Καλίνδοια. Τμήμα Συντήρησης. Έπαυλη Παλαιόκαστρου, Σωστική συντήρηση επιχρισμάτων δεξαμενής, Εκπόνηση μελέτης συντήρησης τοιχογραφιών και επιχρισμάτων ανατολικού τοίχου στο ναό Αγίας Παρασκευής Κολχικού (Εικ. 1-47) » 947-976

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

2014. Τμήμα Κεραμικής, Τοιχογραφιών και Ψηφιδωτών. Πειραματικό Εργαστήριο Κεραμικής Κλασικών Χρόνων. Τμήμα Μουσειογραφικών Μελετών και Καλλιτεχνικού Σχεδιασμού Εκθέσεων. Μόνιμες εκθέσεις, Περιοδικές εκθέσεις, Φιλοξενούμενες εκθέσεις, Συμμετοχή σε εκθέσεις του εσωτερικού, Συμμετοχή σε εκθέσεις του εξωτερικού, Περιοδεύουσες εκθέσεις. 2015. Τμήμα Κεραμικής, Τοιχογραφιών και Ψηφιδωτών. Περιοδικές εκθέσεις, Φιλοξενούμενες εκθέσεις, Συμμετοχή σε εκθέσεις του εσωτερικού, Συμμετοχή σε εκθέσεις του εξωτερικού, Περιοδεύουσες εκθέσεις, Ευρωπαϊκά προγράμματα. Τμήμα Συντήρησης, Χημικών και Φυσικών Ερευνών και Αρχαιομετρίας. 2014. 2015. Τμήμα Συλλογών Μεταλλοτεχνίας, Λιθίνων και Μικροτεχνίας. 2014-2015. 2014. Ερευνητικά Προγράμματα - Εξυπηρέτηση μελετητών, Υλοποίηση και αποπεράτωση του έργου ΕΣΠΑ (2007-2013): «Διαμόρφωση Υπόσκαφης Αποθήκης στη Δυτική Ζώνη του Περιβάλλοντος Χώρου του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης», Κληροδοτήματα - Δωρεές. 2015. Ερευνητικά Προγράμματα - Εξυπηρέτηση μελετητών, Ένταξη του Παπύρου του Δερβενίου στο Διεθνή Κατάλογο της UNESCO «Μνήμη του Κόσμου», Εκθέσεις. Εκπαιδευτικές δράσεις. Σεμινάρια - Ημερίδες. 2014. 2015. Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς. 2014. 2015. Εκπαιδευτικές εκδηλώσεις. 2014. 2015. Εκπαιδευτικά Προγράμματα (Εικ. 1-29) .... Σελ. 977-1002

ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Περιοδικές εκθέσεις. Πολιτιστικές εκδηλώσεις. Εργασίες Συντήρησης. Εκπαιδευτικά Προγράμματα. Επιμορφωτικά Σεμινάρια - Ημερίδες. Συνεργασίες. Άλλες δράσεις. Εκδόσεις - Δημοσιεύσεις (Εικ. 1-10)..... » 1003-1017

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΠΙΕΡΙΑΣ

Ανασκαφικές εργασίες. Δ.Δ. Πλαταμώνας, Δήμου Δίου-Ολύμπου, Λόφος Νεκροταφείου, Νότια Προέκταση, 2014-2015, Καρυές Πιερίων, θέση Στριβός, Νεκροταφείο Τύμβων, Ράχη Πιερίας, Νεκροταφείο παλαιοχριστιανικών χρόνων στη θέση Καλόγηρος, Ευρύτερη περιοχή αρχαίας Πέτρας, θέση Αηδημητερινά, Οικισμός βυζαντινών χρόνων, Έργο: «Μελέτη - κατασκευή - χρηματοδότηση - λειτουργία - συντήρηση και εκμετάλλευση του τμήματος Ράχες Μαλιακού - Κλειδί Ημαθίας του Αυτοκινητόδρομου ΠΑΘΕ» (Πλαταμώνας, θέση Ρέμα Ξυδιάς). Βόρεια Πιερία: Χρονικά 2014 (Δήμος Πύδνας-Κολινδρού: Νέα Αγαθούπολη, Αγροτεμάχιο αριθ. 229, Μακρύγιαλος, Έργο: «Αποχέτευση Μακρυγιάλου», Μεθώνη και Νέα Αγαθούπολη, Έργο: «Αποχέτευση Μεθώνης και Αγαθούπολης»). Χρονικά 2015 (Δήμος Πύδνας-Κολινδρού: Νέα Αγαθούπολη, Αγροτεμάχιο αριθ. 229, Μακρύγιαλος, Αγροτεμάχιο αριθ. 479, Έργο: «Αποχέτευση Μακρυγιάλου», Νέα Αγαθούπολη, Έργο: «Αποχέτευση Μεθώνης και Αγαθούπολης», Έργο: «Κατασκευή Βόρειου Ανισόπεδου Κόμβου Κατερίνης στο πλαίσιο της κατασκευής του Οδικού άξονα Π.Α.Θ.Ε.», Ανασκαφή στη θέση Τάφος Κατερίνης, Έργο: «Δίκτυα αποχέτευσης ακαθάρτων Δ.Δ. Δίου-Πλατανακίων-Κονταριώτισσας-Ν. Εφέσου». Ανασκαφή στο Δ.Δ. Δίου Πιερίας), Βιοματικό Πάρκο Λειβήθρων Ν. Πιερίας. Εργασίες Διαμόρφωσης - Ανάδειξης - Συντήρησης - Αποκατάστασης. Έργο: «Διαμόρφωση και ανάδειξη Μακεδονικών Τάφων Πιερίας», Έργο: «Το Ωδείο των Μεγάλων Θερμών του Δίου. Προστασία, συντήρηση, αποκατάσταση». Τμήμα Συντήρησης. Χρονικά 2013-2015. Περιοδικές Εκθέσεις. Έκθεση «Gods and Mortals». Εκπαιδευτικά Προγράμματα. Παραδόσεις. Καρυές Πιερίων, Παράδοση γλυπτού λιονταριού και τριών επιτύμβιων βωμών (Εικ. 1-111) ..... » 1018-1062

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Αρχαιολογικό Πρόγραμμα Μεθώνης Πιερίας (Εικ. 112-130) ..... » 1062-1069

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

- Ανασκαφικές εργασίες. Π.Ε. Χαλκιδικής: Ιερισσός (Οικόπεδο Χ. Δάλλα). Άγιον Όρος: Μονή Αγίου Παύλου, Παραθαλάσσιο οχυρό συγκρότημα. Εργασίες Στερέωσης - Αποκατάστασης. Π.Ε. Χαλκιδικής: Κάνιστρο Παλιουρίου, θέση Ξυνά, Δ.Ε. Παλλήνης, Δήμου Κασσάνδρας, Μονή Αγίας Αναστασίας της Φαρμακολυτρίας, Συκιά (Ναός Αγίου Αθανασίου), Αρναία (Προφήτης Ηλίας). Εργασίες συντήρησης. Άγιον Όρος: Καρυές (Πρωτάτο, Βατοπεδινή Σκήτη Αγίου Ανδρέα, Ναός Αγίου Αντωνίου), Διδυμότειχο (Ναός Χριστού Σωτήρος). Μουσειακές εργασίες. Π.Ε. Χαλκιδικής: Νέα Φλογητά (Βυζαντινό Μουσείο Χαλκιδικής) (Εικ. 1-41) ..... Σελ. 1070-1089

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

- Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Ανασκαφικές εργασίες. Σωστικές ανασκαφές στη Ζώνη Α του οικισμού Ανάργυροι VIc, στο Ορυχείο Πεδίου Αμυνταίου, Σωστικές ανασκαφές στο Νότιο Τομέα στα Λιγνιτωρυχεία Αχλάδας (Εικ. 1-27) ..... » 1090-1100

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΠΕΛΛΑΣ

- Αρχαιολογικό Μουσείο Πέλλας. Εκθέσεις. Εκπαιδευτικά προγράμματα. Πράσινες Πολιτιστικές Διαδρομές. Εκδηλώσεις. Διεθνής Ημέρα Μουσείων, Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Πανσέληνος Αυγούστου. Συμμετοχή σε Προγράμματα (Living History - Living Nature). Μελέτες. Εργασίες καθαρισμού, διαμόρφωσης, ανάδειξης αρχαιολογικών χώρων και συντήρησης μνημείων. Εργασίες διαμόρφωσης - ανάδειξης αρχαιολογικού χώρου Πέλλας, Εργασίες αποκατάστασης οθωμανικού μνημείου mescit στα Γιαννιτσά, Εργασίες συντήρησης, εξωραϊσμού και ανάδειξης του αρχαιολογικού χώρου του Λόγγου στην Έδεσσα, Εξωραϊσμός αρχαιολογικών λειψάνων στην πλατεία Βαροσίου της Έδεσσας, Οργάνωση περιβάλλοντος χώρου Παλαιάς Μητρόπολης Έδεσσας, Καθαρισμός και ανάδειξη νεκροταφείου της πρώιμης εποχής του Σιδήρου στην Κωνσταντία Δήμου Αλμωπίας, Συντήρηση ξυλόγλυπτου τέμπλου της Παλαιάς Μητρόπολης Έδεσσας, Συντήρηση τέμπλου ναού Αγίου Παντελεήμονα στο Μεσιανό Πέλλας. Σωστικές - Στερεωτικές εργασίες. Στερεωτικές εργασίες σωστικού χαρακτήρα στο μινερέ του μνημείου Γενί τζαμί στην Έδεσσα. Ανασκαφικές εργασίες. Πέλλα (Αυλή Αρχαιολογικού Μουσείου Πέλλας, Οικισμός Πέλλας), Έδεσσα (Αρχαιολογικός χώρος Λόγγου, Ανασκαφή στον αγρό Ποζαρέντη), Χρυσή Αλμωπίας (ΧΥΤΑ Αλμωπίας). Καταγραφές. Δήμος Πέλλας (Μεσιανό, Ναός Αγίου Παντελεήμονος). Παραδόσεις. Πέλλα (παράδοση Δ. Στεργιούλα, παράδοση Ι. Φλώρου, παράδοση Γ. Χατζόπουλου), Νέα Πέλλα (παράδοση Α. Μπάλκογλου), Αχλαδοχώρι (παράδοση Γ. Μαλιαχόβα), Παλαίφυτο (παράδοση Κ. Αρτεμιάδη). Κατασχέσεις. Δήμος Πέλλας (Διεύθυνση Ασφαλείας Θεσσαλονίκης, Τμήμα Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Αρχαιοτήτων, Διεύθυνση Αστυνομίας Πέλλας, Τμήμα Ασφαλείας Γιαννιτσών), Δήμος Αλμωπίας (Διεύθυνση Ασφαλείας Θεσσαλονίκης, Τμήμα Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Αρχαιοτήτων) (Εικ. 1-28) ..... » 1101-1121

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΔΡΑΜΑΣ

- Χρονικά 2014-2015. Παραδόσεις. Τυχαία ευρήματα. Σωστικές ανασκαφές. Προσοτσάνη Δράμας, Θεραπευτήριο Δράμας, Ακρόπολη Πολυσύκου. Στερεωτικές εργασίες - Μελέτες - Αποκατάσταση μνημείων. Νομός Δράμας: Δράμα (Πρώην μουσουλμανικό τέμενος επί των οδών Αγαμέμνονος και Άρμεν - Σαντιρβάν τζαμί) (Εικ. 1-14) ..... » 1122-1130

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

Ανασκαφικές εργασίες. Χρονικά 2012-2015. Ανασκαφική έρευνα μνημειακού συγκροτήματος Τύμβου Καστά Αμφίπολης, Άργιλος (Τομέας ακρόπολης, Νοτιοανατολικός τομέας, Συγκρότημα «L»), Επαρχία Σιντικής (Χαρωπό), Σέρρες (Οδός Παπάζογλου 30). Επιφανειακές έρευνες - Αυτοψίες - Εκσκαφές - Εντοπισμοί νέων θέσεων. Επαρχία Φυλλίδος (Μυρρίνη, Αλιστράτη, θέση Καμάρες, Μεσορράχη, λόφος Αγίου Γεωργίου), Επαρχία Σερρών (Νέο Σούλι, οικόπεδο Δ. Κοντού, Σέρρες, οδός Ίωνος Δραγούμη 2), Επαρχία Σιντικής. Εργασίες συντήρησης. Κατασχέσεις αρχαίων. Αμοιβές για παραδόσεις αρχαίων, Παραδόσεις αρχαίων. Κειμήλια πολιτών (Εικ. 1-31) Σελ. 1131-1148

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΞΑΝΘΗΣ

Κτιριακά θέματα. Αρχαιολογικό Μουσείο Αβδήρων. Άβδηρα. Ξενώνας (Αρχοντικό Παμουκτσόγλου), Βελόνη - Αρχαιολογικές αποθήκες σχολικού συγκροτήματος, Άνω και Κάτω Ιωνικό - Αρχαιολογικές αποθήκες σχολικών συγκροτημάτων. Επιστημονικές δραστηριότητες. Εκδηλώσεις - Εκπαιδευτικά προγράμματα - Διαλέξεις. Εκδηλώσεις - Διαλέξεις. Αρχαιολογικό Μουσείο Αβδήρων, Ξενώνας Εφορείας (Αρχοντικό Παμουκτσόγλου), Τεκές Σελίνου, Ξάνθη. Καπναποθήκη Π - Πόρτο Λάγος. Εκπαιδευτικά Προγράμματα. Ανασκαφικές εργασίες. Διομήδεια. Επιφανειακή έρευνα - Εντοπισμός αρχαίων. Επιφανειακή έρευνα - Αρχαιολογικό Πρόγραμμα Αβδήρων και Ξάνθης» (ΑΠΑΞ), Άβδηρα (Λόφος Προφήτη Ηλία), Μάνδρα, Μελίβοια. Λαθρανασκαφές - Παράνομες ενέργειες. Άβδηρα (Αρχαία πόλη - Νεκροταφεία), Ξάνθη (Φρούριο Ξάνθειας), Σούνιο (Σπανότοπος), Τύμπανο (Βόρειος ταφικός τύμβος). Προγράμματα Συντήρησης - Αποκατάστασης - Ανάδειξης χώρων. Τοποθέτηση πινακίδων σε αρχαιολογικούς χώρους. Καθαρισμοί - Αποψιλώσεις - Ευπρεπισμός χώρων. Πλημμυρισμός αρχαιολογικού χώρου Αβδήρων. Παραδόσεις - Περισυλλογές - Κατασχέσεις. Αρχαιολογικός χώρος Αβδήρων, Νεκροταφεία αρχαίων Αβδήρων, Δήμιναις πηγάδι, Ύψωμα Καλλιιάδιον, Ξάνθη, Τεκές Σελίνου, Φρούριο Ξάνθειας, Άγνωστη προέλευση (Εικ. 1-25) » 1149-1164

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΡΟΔΟΠΗΣ

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Μολυβωτή, Αρχαιολογικό Πρόγραμμα Θράκης. «Αρχαία Στρώμη» (Εικ. 1-10)..... » 1165-1169

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΕΒΡΟΥ

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Έρευνα στο Ιερό των Μεγάλων Θεών, Σαμοθράκη..... » 1170

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΧΙΟΥ

Μουσειακές εργασίες. Βυζαντινό Μουσείο Χίου, Αρχαιολογικό Μουσείο Χίου. Πολιτιστικές εκδηλώσεις. Αναστηλωτικές εργασίες. Πόλη Χίου (Αποκατάσταση του Οθωμανικού Σχολείου στο Κάστρο της Χίου, Επιθαλάσσιο τείχος Κάστρου), Νέα Μονή, Πιτύος (Πύργος), Διευχά (Μονή Μουνδών), Άγιος Γεώργιος Συκούσης (Ναός Αγίου Γεωργίου), Βροντάδος (Βρύση του Πασά), Θέση Ανεμόνα (Μύλοι Ανεμόνα). Καθαρισμοί - Διαμορφώσεις. Χίος: Πόλη Χίου, Νέα Μονή, Πυργί (Ναός Αγίων Αποστόλων), Διευχά (Μονή Μουνδών), Πόλη Χίου (Περιοχή Ριζάρη), Βροντάδος (Αρχαιολογικός χώρος Δασκαλόπετρας), Αρχαιολογικός χώρος Εμπορίου, Ψαρά (Αρχαιολογικός χώρος στη θέση Αρχοντίκι), Χίος: Πόλη Χίου (Κάστρο Χίου), Ψαρά. Κηρύξεις. Χίος: Βασιλεώνικο (Ναός Αγίου Γεωργίου). Εργασίες συντήρησης. Χίος: Άγιο Γάλας (Ναός Αγίας Άννας), Άγιος Γεώργιος Συκούσης (Ναός Αγίου Γεωργίου), Δαφνώνας (Ναός Παναγίας Στρατηγούσαινας), Ψαρά: Ναός Αγίου Νικολάου, Κάστρο Χίου, Εργαστήρια Συντήρη-

σης, Οθωμανικό τέμενος Οσμανιέ, Εργαστήριο συντήρησης κεραμικών, Αρχαιολογική αποθήκη οδού Ερμοφάντου, Αρχαιολογικό Μουσείο Χίου, Εργαστήρια Συντήρησης. Εντοπισμός αρχαίων. Χίος: Αρμόλια, Πόλη Χίου, θέση Νερόμυλοι. Παραδόσεις - Κατασχέσεις - Κατοχές. Καταγραφές - Ψηφιοποίηση. Ανασκαφικές εργασίες. Χίος: Κάστρο Χίου (Οικόπεδο Ν. Λιβανού, Ιδιοκτησία Μ. Μπαχά), Πόλη Χίου (Συμβολή των οδών Χαβιάρα και Σκαραμαγκά, Θέση Κάτω Αιγιαλός, πάροδος Αριέτας Λιβανού, Περιοχή Άγιος Ιάκωβος, πάροδος Παπαζή, Σκάμματα ΔΕΗ, Περιοχή Ριζάρη, πάροδος Ιωάννη Μουτάφη, Περιοχή Φάρκαινα Δήμου Χίου, Δημοτικός χώρος άθλησης και αναψυχής επί των οδών Αεροπόρου Ροδοκανάκη, Σαμουήλ και Φάρκαινας, Περιοχή Κοφινά, θέση Κοπριές, Οδός Παναγίας Λέτσαινας 41, Τμήμα Α' του δρόμου παράκαμψης πόλης Χίου, Περιοχή Καπέλλα, συμβολή των οδών Σκαραμαγκά και Κοραή, Νένητα (Ναός Παναγίας Κυραυλιδαινας), Σκάμματα ΔΕΥΑΝΧ, θέση Άγιος Μηνάς Μεστών (Εικ. 1-25)

Σελ. 1171-1199

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΧΑΝΙΩΝ

Χρονικά 2014-2015. Ανασκαφικές εργασίες. Δήμος Χανίων (Πόλη Χανίων, οδός Μ. Μπότσαρη 40Α, Καστέλλος Βαρυπέτρου), Δήμος Καντάνου - Σελίνου (Αρχαία Υρτακίνα), Δήμος Αποκορώνου (σωστική ανασκαφή στη θέση Κερά Καλυβόν, Ρωμαϊκή οικία με περιστυλι αυλή στην Απτέρα), Δήμος Κισάμου (Οικόπεδο Μ. και Ευ. Τσιγλάκη, Καστέλι Κισάμου, οικόπεδο Α. Κουφάκη, Κίσαμος, οικόπεδο Ει. Χαιρετάκη, Αρχαιολογικός χώρος Φαλάσαρνας), Δήμος Σφακίων (Σωστική ανασκαφή στο Φραγκοκάστελλο, στην περιοχή Αγία Πελαγία), Στερεωτικές - Ανασθηλωτικές εργασίες. Δήμος Χανίων (Εργασίες επισκευής στον Προμαχώνα Mocenigo στην Πύλη της Αμμου, Βελτίωση υποδομών λιμενίσκου Μαραθίου). Εργασίες συντήρησης. Προϊστορικές - κλασικές αρχαιότητες, Βυζαντινές - μεταβυζαντινές αρχαιότητες, Άγιος Ιωάννης Θεολόγος στον Στύλο Αποκορώνου, Συντήρηση τοιχογραφιών του διπλού ναού του Αγίου Παντελεήμονα και του Αγίου Δημητρίου στα Περιβόλια. Εργασίες διαμόρφωσης, ευπρεπισμού και συντήρησης αρχαιολογικών χώρων. Εθνικό Στάδιο Χανίων, Βρύσες Δήμου Αποκορώνου, «Ελληνική Καμάρα», Άστρικας Δήμου Κισάμου, Μάλεμε Δήμου Πλατανιά, θολωτός τάφος, Οχυρωματικοί πύργοι στον Βλιθιά και τους Ανύδρους Δήμου Καντάνου-Σελίνου, Φρούριο Φραγκοκάστελλο Σφακίων, Αρχαία Τάρρα. Κηρύξεις. Κατοχές - Παραδόσεις - Κατασχέσεις. Έργα ΕΣΠΑ - Μνημόνια συνεργασίας. Έργο: Εκπόνηση μελέτης μόνιμης έκθεσης και εξοπλισμός Αρχαιολογικού Μουσείου Χανίων - Οργάνωση περιοδικής έκθεσης «Το Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων από το 19ο στον 21ο αιώνα: μια περιπετειώδης πορεία στο χώρο και στο χρόνο», Έργο: «Ανάπτυξη ψηφιακών υπηρεσιών ανάδειξης του πολιτιστικού αποθέματος του Αρχαιολογικού Μουσείου Χανίων», Έργο: «Αποκατάσταση του αρχαίου θεάτρου της Απτέρας», Έργο: «Αποκατάσταση Φρουρίου Φιρκά - Β' Φάση», Έργο: «Συντήρηση και αποκατάσταση Ι.Ν. Αγίου Βασιλείου στις Βούβες, Δ. Πλατανιά, Ν. Χανίων», Έργο: «Αποκατάσταση ενετικής έπαυλης και ενετικού ελαιοτριβείου στο Καρύδι, Δ.Δ. Βάμου, Ν. Χανίων», Έργο: «Συντήρηση και αποκατάσταση Αγίου Δημητρίου και Αγίου Νέστορα στο Δ.Δ. Κεραμειών, Ν. Χανίων», Έργο: «Συντήρηση και αποκατάσταση της Ιεράς Μόνης Χρυσοσκαλίτισσας, Δ.Δ. Βάθης, Δήμου Κισάμου», Έργο: «Εμπλουτισμός των Ψηφιακών Συλλογών των Κινητών Μνημείων του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού και Ανάπτυξη νέου Πληροφοριακού Συστήματος του Εθνικού Αρχείου Μνημείων» του ΥΠΠΟΑ, Πράξη: «Κατασκευή δεξαμενών αποθήκευσης και ενίσχυση δικτύων διανομής πόσιμου νερού Δήμου Αποκορώνου». Υποέργο: «Αρχαιολογική παρακολούθηση εκσκαφικών εργασιών», Έργο: «Ανάπλαση οικισμών Ανώπολης, Χώρας Σφακίων, Κομιτάδες Δήμου Σφακίων», Π.Ε. Χανίων. Υποέργο: «Αρχαιολογικές έρευνες και εργασίες», Έργο: «Υδρευση Ίμπρου-Ασκούφου Δήμου Σφακίων», Π.Ε. Χανίων. Υποέργο: «Αρχαιολογικές έρευνες και εργασίες», Έργο: «Ανάπλαση οικισμού Ρόκκας, Δήμου Κισάμου». Υποέργο: «Αρχαιολογικές έρευνες και εργασίες», Υποέργο: «Αγωγοί προσαγωγής λυμάτων από οικισμούς στον υφιστάμενο κύριο αγωγό - Ε.Ε.Α. της περιοχής Χανίων - Κολυμπαρίου», Υποέργο: «Επίβλεψη αρχαιολόγου στην κατασκευή των αγωγών προσαγωγής λυμάτων από τα όρια των οικισμών του Ξαμουδοχωρίου και της Βλαχερωνίτισσας μέχρι την παλαιά Εθνική Οδό», Έργο: «Αποχέτευση Γεωργιούπολης και ευρύτερης περιοχής»

του Δήμου Αποκορώνου, Έργο: «Ανάπλαση οικισμού Πολυρρήνιας Δήμου Κισάμου». Υπόεργο: «Αρχαιολογικές έρευνες και εργασίες», Έργο: «Αντικατάσταση τμημάτων αγωγών Αρδευτικού Δικτύου Τ.Ο.Ε.Β. κόλπου Κισάμου Δήμου Κισάμου». Υπόεργο: «Εργασίες επίβλεψης Αρχαιολογίας», Έργο: «Έργα συλλογής και μεταφοράς λυμάτων Κισάμου». Υπόεργο: «Διερευνητικές τομές - Ανασκαφές». Εκπαιδευτικά προγράμματα - Πολιτιστικές δραστηριότητες (Εικ. 1-128) .... Σελ. 1200-1270

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Ανασκαφή στη θέση Κομμός (Νότια Κρήτη). Σύντομη έκθεση αποτελεσμάτων της 39ης περιόδου » 1271

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΡΕΘΥΜΝΟΥ

Περιοδείες - Εντοπισμοί αρχαιολογικών χώρων. Νέες αρχαιολογικές θέσεις στην περιφέρεια του Δυτικού Ρεθύμνου. Κατάλογος θέσεων. Δημοτική Ενότητα Νικηφόρου Φωκά: 1. Πρινές, θέση Άγιος Στέφανος, 2. Πρινές, θέση Κοκκινιανά, 3. Πρινές, θέση Πρόβαρμα, 4. Φρατζεσκιάνα Μετόχια, θέση Μπίταρης και άλλες θέσεις, 5. Κάτω Βαλσαμόνερο, θέση Άγιο Πνεύμα, 6. Κάτω Βαλσαμόνερο, θέση Καμπανός, 7. Άγιος Κωνσταντίνος. Θέση Αϊ-Λιάς, 8. Μούντρος. Θέση Πλακούρια, 9. Μούντρος. Επαρχιακός δρόμος από τα Ρούστικα προς το Μούντρος και θέση Κεφάλαια. Δημοτική Ενότητα Λαπαίων: 10. Επισκοπή. Περιφερειακός δρόμος Επισκοπής, 11. Επισκοπή. Ιερός ναός Αγίας Παρασκευής (Εικ. 1-30) ..... » 1272-1287

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΛΑΣΙΘΙΟΥ

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Έκθεση αποτελεσμάτων της ανασκαφής στον Αζοριά. Γουρνιά 2015: Έκθεση εργασιών μελέτης υλικού. Μόχλος: Έκθεση εργασιών 2015 (Εικ. 1-10) ..... » 1288-1296

ΕΦΟΡΕΙΑ ΠΑΛΑΙΟΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ - ΣΠΗΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

Ανασκαφικές εργασίες. Ανασκαφική έρευνα στο σπήλαιο Δρακότρυπα Παναγίας Θάσου, Σπήλαιο Αγίου Ιωάννη-Κύκλωπα, νήσου Ηρακλειάς, Ν. Κυκλάδων, Ανασκαφή σπηλαίων Οινόη IV και Πανός (ή Οινόη II), Μαραθώνα Αττικής, Συστηματική ανασκαφή στη θέση Μαραθούσα 1, Μεγαλόπολης Αρκαδίας, Σπήλαιο της Μάνης: Α. Μελιτζιά, Β. Κολομινίτσα. Αυτοψίες. Σπηλαιώδεις σχηματισμοί στη Χερσόνησο Λευκού Καρπάθου, Σπήλαιο Καταφύ Πάρου, Ν. Κυκλάδων, Καταγραφή και έρευνα των σπηλαίων της λίμνης Μεγάλης Πρέσπας. Έργα ΕΣΠΑ. Πράξη: «Αποκατάσταση και ανάδειξη των σπηλαίων και των κτιριακών εγκαταστάσεων Διρού, Ν. Λακωνίας» (Εικ. 1-33) ..... » 1297-1316

ΕΦΟΡΕΙΑ ΕΝΑΛΙΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

Χρονικά 2014-2015. Υποβρύχιες έρευνες. Δήλος, Αντικύθηρα, Κύθηρα, Κοιλιάδα Αργολίδας, Κρήτη, Μεθώνη - Σαπιέντζα, Κυλλήνη, Φούρνοι Ικαρίας, Λέχαιο. Εποπτείες. Έργα ΕΣΠΑ. Μουσεία - Εκθέσεις - Εκδηλώσεις. Προβολή Ενάλιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Συντήρηση (Εικ. 1-42) ..... » 1317-1328

ναδικής τέχνης και αισθητικής ψηφιδωτά. Η εμπειρία αυτή αλλά και η σημασία της ενισχύθηκαν ακόμη περισσότερο από τη σύμπραξη των φορέων της πόλης για το σχεδιασμό του συγκεκριμένου μουσικού γεγονότος. Η Χορωδία του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου «Γιάννης Μάντακας», η Συμφωνική Ορχήστρα του Κρατικού Ωδείου, ο Σύλλογος Ιεροψαλτών Θεσσαλονίκης «Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός» και η Ρωσική Εκκλησιαστική Χορωδία «Μπλαγκοζβόννιτσα» της Μόσχας παρουσίασαν ένα πρόγραμμα στο πνεύμα των ημερών και της οικουμενικότητας της Χριστιανοσύνης, το οποίο περιελάμβανε ύμνους των Χριστουγέννων τόσο από την Ανατολή όσο και από τη Δύση. Ο Δήμος Θεσσαλονίκης, η ΔΕΘ, η ΑΜΚΕ «Μονή Λαζαριστών», το Προξενείο της Ρωσικής Ομοσπονδίας και το Φιλανθρωπικό Ίδρυμα «Μέγας Βασίλειος» της Μόσχας συνετέλεσαν καθοριστικά στη διοργάνωση. Η προσέλευση του κοινού ξεπέρασε κάθε προσδοκία, ενώ η εκδήλωση μεταδόθηκε ζωντανά τόσο από τη Δημοτική Τηλεόραση όσο και διαδικτυακά (18 Δεκεμβρίου 2015).

Καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, η Εφορεία υποστήριξε τις επισκέψεις σχολικών μονάδων, ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, πολιτιστικών και μορφωτικών συλλόγων, επίσημων αποστολών κ.ά. στα μνημεία και τους αρχαιολογικούς χώρους αρμοδιότητάς της. Επιπλέον, διευθετήθηκαν ζητήματα χορήγησης αδειών φωτογράφισης, κινηματογράφησης και χρήσης εικόνων αρχαιολογικού περιεχομένου.

ΜΑΡΙΑ Δ. ΚΑΓΙΑΔΑΚΗ

Οι Μαγεμένες της Θεσσαλονίκης. Η έκθεση των αντιγράφων

Στο πλαίσιο του εορτασμού της 80ής επετείου του, ο εκθεσιακός φορέας HELEXPO-ΔΕΘ, σε συνεργασία με άλλους τοπικούς φορείς, διοργάνωσαν ως πολιτιστική προσφορά προς την πόλη, έκθεση με τίτλο «Οι Μαγεμένες της Θεσσαλονίκης – Las Incantadas of Thessaloniki». Για το σκοπό αυτό, κατασκευάστηκαν και μεταφέρθηκαν στη Θεσσαλονίκη αντίγραφα των γλυπτών που είναι γνωστά με αυτό το όνομα και εκτίθενται στο Μουσείο του Λούβρου στο Παρίσι. Στην έκθεση των αντιγράφων συνεργάστηκε σε επίπεδο αρχαιολογικής-μουσειολογικής υποστήριξης και σύνταξης των κειμένων της έκθεσης η Εφορεία Αρχαιοτήτων Πόλης Θεσσαλονίκης, υπό τον αναπληρωτή προϊστάμενο Σ. Χονδρογιάννη, με τις αρχαιολόγους Β.Γ. Σταματοπούλου και Ζ. Μπίλη.

Η έκθεση φιλοξενήθηκε στο Περίπτερο 3 του Διεθνούς Εκθεσιακού Κέντρου Θεσσαλονίκης. Εγκαινιάστηκε στις 5 Σεπτεμβρίου 2015 από την υπηρεσιακή πρωθυπουργό Β. Θάνου και έληξε στις 8 Ιανουαρίου 2017 με εορταστική μουσική εκδήλωση. Κατά την τετράμηνη διάρκειά της, την

επισκέφθηκαν περισσότερα από 200.000 άτομα και σχεδόν το σύνολο της πολιτικής ηγεσίας της χώρας. Στη συνέχεια, οι διοργανωτές της έκθεσης ανέλαβαν τη φύλαξη των αντιγράφων με σκοπό τη δώρησή τους στο Δημόσιο, όταν επιλεγεί ο χώρος στον οποίο θα τύχουν μόνιμης έκθεσης.

Το μνημείο με την ονομασία Είδωλα ή Μαγεμένες για τους χριστιανούς, Las Incantadas για τους ισπανοεβραίους, Suretler για τους οθωμανούς, χρονολογείται στα τέλη του 2ου ή πιθανότερα στις αρχές του 3ου αι. μ.Χ. Στεκόταν νοτιοανατολικά της Ρωμαϊκής Αγοράς, σε θέση που δεν έχει προσδιοριστεί με ακρίβεια³³, αλλά χωρίς αμφιβολία σχετίζεται στενά με το αρχιτεκτονικό σύνολο της Ρωμαϊκής Αγοράς. Πιθανολογείται ότι δεν πρόκειται για την πρόσοψη μιας στοάς, αλλά για μια ελεύθερη κιονοστοιχία που οριοθετούσε ένα δημόσιο συγκρότημα θερμών και γυμνασίου³⁴.

Τις ονομασίες του οφείλει το μνημείο σε μια λαϊκή παράδοση, που είδε το επιβλητικό κτίριο σαν μέρος ενός παλατιού και τις μορφές στους πεσσούς σαν ανθρώπους που μαρμάρωσαν από την επίδραση μαγείας. Σύμφωνα με την παράδοση, οι πεσσοί ανήκαν σε στοά που συνέδεε το παλάτι του Μεγάλου Αλεξάνδρου με ένα άλλο, όπου διέμενε ο φιλοξενούμενός του βασιλιάς της Θράκης με τη συνοδεία του. Η βασίλισσα της Θράκης ενέδωσε στη γοητεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου κι εκείνος τις νύχτες, μέσω αυτής της στοάς, την επισκεπτόταν κρυφά. Ο άντρας της το έμαθε και ζήτησε να κάνουν στη στοά μάγια. Ο Αριστοτέλης, όμως, πληροφόρησε σχετικά τον Αλέξανδρο κι αυτός εκείνη τη νύχτα δεν πήγε να την συναντήσει. Η βασίλισσα, ανήσυχη για την καθυστέρησή του, βγήκε με τις ακολούθους της στη στοά να τον περιμένει και, χτυπημένη από

33. Για το πρόβλημα του προσδιορισμού της θέσης του μνημείου και για τα κτηματογραφικά στοιχεία σχετικά με τη θέση της κατοικίας στην οποία ήταν ενταγμένο το 19ο αιώνα, βλ. Ε. Γκαλά-Γεωργιά - Ε. Χεκίμογλου, Η ακριβής θέση των «Ενκαντάδας». Ταύτιση βάσει αρχαιικών πηγών, *Πρακτικά ΑΒ' Πανελληνίου ιστορικού συνεδρίου της Ελληνικής Ιστορικής Εταιρείας 27-29/5/2011*, Θεσσαλονίκη 2012, σ. 1-12, όπου και η προγενέστερη σχετική βιβλιογραφία.

34. Για το μνημείο, βλ. κυρίως P. Perdizet, L'Incantada de Salonique. Musée du Louvre, *MonPiot* 31 (1930), σ. 51-90· L. Guerrini, "Las Incantadas" di Salonicco, *Archeologia classica* 13 (1961), σ. 40-70, πίν. 13-28· I. Baldassare, Contributo alla precisazione cronologica de "Las Incantadas" di Salonicco, *Studi Miscellanei* 22 (1974-1975), σ. 21-35· M. Vitti, *Η πολεοδομική εξέλιξη της Θεσσαλονίκης. Από την ίδρυσή της έως τον Γαλέριο*, Αθήνα 1996, σ. 100-101, 198-199. Για μια πρόταση ερμηνείας του μνημείου, βλ. Α. Μέντζος, Πρόταση για την ερμηνεία των «Ειδώλων» (Incantadas) της Θεσσαλονίκης με αφορμή νεότερα ευρήματα, *AEMΘ* 11 (1997), σ. 379-387, όπου και η κύρια προγενέστερη βιβλιογραφία. Βλ. επίσης P. Adam-Veleni, Thessalonike, στο R.J. Lane Fox (επιμ.), *Brill's Companion to Ancient Macedon. Studies in the Archaeology and History of Macedon, 650 BC-300 AD*, London 2011, σ. 557.

τα μάγια, μαρμάρωσε, όπως μαρμάρωσε αμέσως μετά κι ο άντρας της, που πήγε κι αυτός εκεί για να δει αν τα μάγια απέδωσαν³⁵.

Το 17ο και το 18ο αιώνα το επιβλητικό μνημείο, που έστεκε όρθιο από την αρχαιότητα, αποτελούσε ένα εντυπωσιακό αξιοθέατο. Οι πολυάριθμοι περιηγητές που επισκέπτονται την πόλη δεν παραλείπουν να το αναφέρουν, να το περιγράψουν, αρκετοί και να το σχεδιάσουν.

Πρόκειται για μια μαρμαρίνη δίτονη κιονοστοιχία, με ύψος σχεδόν 12,50 μ., με κορινθιακούς κίονες στον κατώτερο και πεσσούς στον ανώτερο όροφο. Οι τέσσερις σωζόμενοι πεσσοί στις δύο κύριες όψεις τους κοσμούνται με μυθολογικές μορφές που αποδίδονται σε ιδιαίτερος έξεργο ανάγλυφο. Στη μια πλευρά του μνημείου εικονίζονταν μία Μαινάδα, ο Διόνυσος, η Αριάδνη και το σύμπλεγμα Λήδας-Δία μεταμορφωμένου σε κύκνο και στην άλλη, η Νίκη, η Αύρα, ένας Διόσκουρος και το σύμπλεγμα της αρπαγής του Γανυμήδη από τον Δία μεταμορφωμένο σε αετό, θεματολογία με έντονο το Διονυσιακό στοιχείο μέσω του Διονύσου, της Αριάδνης και της Μαινάδας, αλλά και το ερωτικό στοιχείο με τους μύθους του Δία. Οι πεσσοί αυτοί, ύψ. 2,18 μ., στήριζαν ένα επιστύλιο, ψηλότερα από το οποίο τίποτα δεν σωζόταν ήδη από την εποχή της παλαιότερης σωζόμενης απεικόνισης του μνημείου από τον Gravier d'Otières μεταξύ 1683 και 1687³⁶. Στην εξωτερική πλευρά του επιστυλίου σωζόταν τμήμα της επιγραφής... *N ΓΕΓΕΝΗΜΕΝΟΝ ΥΠΟ...*, που ανέφερε προφανώς το όνομα του χρηματοδότη της κατασκευής.

Έως το 19ο αιώνα το μνημείο σωζόταν μέχρι το ύψος του ανώτερου επιστυλίου στην εβραϊκή συνοικία Rogos, ενσωματωμένο στην αυλή ενός σπιτιού. Το 1864 ο Γάλλος παλαιογράφος Emmanuel Miller διαπραγματεύεται με την οθωμανική κυβέρνηση και λαμβάνει άδεια μεταφοράς του μνημείου στη Γαλλία. Παρά την αντίδραση του συνόλου των πληθυσμιακών κοινοτήτων της πόλης και παρά τις μεγάλες δυσκολίες που αντιμετώπισε, λόγω έλλειψης κατάλληλων τεχνικών μέσων, διαμέλισε το μνημείο, τεμαχίζοντας και σπάζοντας τα τεράστια μέλη που αδυνατούσε να αποσυναρμολογήσει και μετέφερε όσα από αυτά μπόρεσε στη Γαλλία³⁷.

Το 1997, κατά την πραγματοποίηση εκσκαφής για το δίκτυο φυσικού αερίου, βρέθηκε στην οδό Ρογκότη, νοτιοδυτικά της Ρωμαϊκής Αγοράς, θραύσμα ενός πέμπτου πεσσού, που διατηρεί τμήμα από την κεφαλή και το φτερό μιας γυναικείας μορφής, ίσως Νίκης, και εκτίθεται σήμερα στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης³⁸. Βρέθηκε μέσα σε στρώμα καμένων υλικών από την πυρκαϊά που κατέστρεψε τον κεντρικό τομέα της πόλης το 1917.

Κύριος στόχος της έκθεσης, πέρα από την παρουσίαση του ίδιου του μνημείου στο γενικό κοινό, ήταν η προσέγγισή του μέσα από τη διαχρονικότητα της παρουσίας του στο περιβάλλον της διαρκώς μεταβαλλόμενης πόλης και η πρόσληψή του από το θρησκευτικά πολύχρωμο πληθυσμό που ζούσε στη σκιά του και που το αισθανόταν τόσο δικό του, ώστε σύσσωμος αντέδρασε στις εργασίες διαμελισμού και αποξήλωσής του³⁹. Οργανώθηκαν, έτσι, τρεις εκθεσιακοί πόλοι.

Στον πρώτο, η είσοδος στον εκθεσιακό χώρο υποδεχόταν τους επισκέπτες με τέσσερα banners αναρτημένα αέρινα από την οροφή, με τυπωμένες στις δύο όψεις τους τις γκραβούρες των αναγλύφων των Stuart και Revett, ως μια πρώτη παραπομπή στη μαγεία που συνδέεται με το μνημείο (Εικ. 77). Στον πλάγιο τοίχο, τρία banners ξεκινούσαν την αφήγηση απαντώντας στα κύρια ερωτήματα των επισκεπτών, για τη μορφή, τη θέση και την ιστορία του μνημείου, με ένα γενικό εισαγωγικό κείμενο με τίτλο «Οι «Μαγεμένες» της Θεσσαλονίκης». Ακολουθούσε η ενότητα με τίτλο «Ο θρύλος», που μετέφερε τη λαϊκή παράδοση, αναδεικνύοντας την εθνογραφική πλευρά της ιστορίας του μνημείου, στην οποία οφείλει και το όνομά του, και στη συνέχεια ένα κείμενο για την εβραϊκή συνοικία Rogos, ανάμεσα στα ταπεινά σπίτια της οποίας υψωνόταν το μεγαλοπρεπές ερείπιο. Από την ενότητα αυτή ο επισκέπτης κατευθυνόταν στον κύριο χώρο της έκθεσης, έχοντας την ευκαιρία στη διαδρομή αυτή να δει γιγαντο-εκτυπώσεις των πιο χαρακτηριστικών χαρακτηριστικών που σώζουν την εικόνα του μνημείου πριν από την αποξήλωσή του.

Στον κύριο χώρο της αίθουσας αναπτύχθηκε ο κεντρικός εκθεσιακός πόλος, όπου τοποθετήθηκαν τα υπόλευκα αντίγραφα των ανάγλυφων πεσσών, προβαλλόμενα σε μαύρο φόντο και τοποθετημένα σε υψηλές βάσεις, ώστε να προσεγγίζεται – κατά το δυνατόν – η αρχική γωνία θέ-

35. Βλ. J. Stuart - N. Revett, *The Antiquities of Athens, Measured and Delineated*, τ. 3, London 1827, σ. 120.

36. Βλ. Perdizet, ό.π., σ. 59, εικ. 2. Αναδημοσίευση του σχεδίου, βλ. στο S. Descamps-Lequime - K. Charatzopoulou (επιμ.), *Au royaume d'Alexandre le Grand. La Macédoine antique*, Paris 2011, εικ. 119, σ. 576.

37. Για τη σχετική αλληλογραφία του Miller, όπου περιγράφεται ο διαμελισμός και η αρπαγή του μνημείου, βλ. E. Miller, *Le mont Athos, Vatopedi, l'île de Thassos*, Paris 1889. Για τα αρχιτεκτονικά μέλη που

εκτίθενται στο Μουσείο του Λούβρου, βλ. Descamps-Lequime - Charatzopoulou, ό.π., σ. 576-588.

38. Α. Λιούτας - Μ. Μανδάκη, Τρία σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα της εντός των τειχών Θεσσαλονίκης από τις εκσκαφικές εργασίες για το δίκτυο φυσικού αερίου, *AEMΘ* 11 (1997), σ. 374-376.

39. Για τις αντιδράσεις του τοπικού πληθυσμού στο διαμελισμό και την αρπαγή των μελών του, βλ. Miller, ό.π., σ. 340-360.

Εικ. 77. Οι Μαγεμένες της Θεσσαλονίκης. Η έκθεση των αντιγράφων. Ο χώρος της εισόδου στην έκθεση με τα αναρτημένα banners (φωτ. Ν. Σφήκας).

ασής τους (Εικ. 78). Στους αντικρινούς τοίχους συνοδεύονταν από οκτώ banners, ένα για κάθε πλευρά των τεσσάρων πεσσών (Εικ. 78-80), τοποθετημένα στο ύψος του επισκέπτη, με τις γκραβούρες των Stuart και Revett μαζί με δίγλωσσα κείμενα σχετικά με κάθε μυθολογική μορφή ή κάθε σύμπλεγμα και τον τρόπο απόδοσής τους στο συγκεκριμένο έργο, γραμμένα με τρόπο υπαινικτικό και όχι εξαντλητικό, ώστε να δίνεται η αφορμή για περαιτέρω προβληματισμό σχετικά με το χαρακτήρα και τη σημειολογία των μυθολογικών παραστάσεων του μνημείου, τους δημιουργούς και τους αποδέκτες του.

Οι πληροφορίες και οι εντυπώσεις κλιμακώνονταν στην τρίτη ενότητα. Σε κεντρικό σημείο του χώρου προς την έξοδο, διαμορφώθηκε μικρή κυβική αίθουσα προβολής, οι εξωτερικές επιφάνειες της οποίας φιλοξένησαν κείμενο που εξιστορούσε την αρπαγή του μνημείου, γκραβούρες και τη μοναδική σωζόμενη φωτογραφία του από το φωτογράφο Γ. Κολόμβο (© Pierre de Gigord-Kallimages) (Εικ. 81). Στη μικρή αίθουσα προβαλλόταν το φιλμ της Ε. Στούμπου-Κατσαμούρη, παραγωγής του Αρχαιολογικού Ινστιτούτου Μακεδονικών και Θρακικών Σπουδών 2010, με τίτλο «The Incantadas – Οι Μαγεμένες», το οποίο προσεγγίζει εθνογραφικά το μνημείο.

Με την έκθεση αυτή, τα γλυπτά του χαμένου αυτού μνημείου αφηγήθηκαν στους πολίτες της Θεσσαλονίκης την

Εικ. 78. Οι Μαγεμένες της Θεσσαλονίκης. Η έκθεση των αντιγράφων. Ο κύριος χώρος της έκθεσης με τα αντίγραφα των πεσσών και στους αντικρινούς τοίχους τα banners που αντιστοιχούν σε κάθε μυθολογική μορφή (φωτ. Ν. Σφήκας).

Εικ. 79. Οι Μαγεμένες της Θεσσαλονίκης. Η έκθεση των αντιγράφων. Το banner της αρπαγής του Γανυμήδη (φωτ. Ν. Σφήκας).

Εικ. 80. Οι Μαγεμένες της Θεσσαλονίκης. Η έκθεση των αντιγράφων. Το banner της Αύρας (φωτ. Ν. Σφήκας).

Εικ. 81. Οι Μαγεμένες της Θεσσαλονίκης. Η έκθεση των αντιγράφων. Οι εξωτερικές πλευρές της κυβικής αίθουσας προβολής (φωτ. Ν. Σφήκας).

ιστορία τους και, με αφορμή αυτά, φωτίστηκαν πτυχές του παρελθόντος και της κουλτούρας της πόλης, επιτυγχάνοντας αξιοζήλευτη επισκευσιμότητα και δημοσιότητα.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ Γ. ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Ρωμαϊκή Αγορά Θεσσαλονίκης

1. Το Σάββατο 25 Απριλίου 2015 πραγματοποιήθηκε η εναρκτήρια εκδήλωση του 5ου Παγκόσμιου Φεστιβάλ Χορωδιών Μιούζικαλ στο Ωδείο της Ρωμαϊκής Αγοράς, με τη συμμετοχή πολλών νεανικών χορωδιών. Η συναυλία οργανώθηκε από τον πολιτιστικό-πνευματικό σύλλογο «Κοραΐς» σε συνδιοργάνωση με την Εφορεία μας. Οι εκδηλώσεις του φεστιβάλ (24-26 Απριλίου 2015) έγιναν στην αίθουσα Τελετών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και τελούσαν υπό την αιγίδα του Δήμου Θεσσαλονίκης.

2. Φεστιβάλ 2310 fest. Οι εκδηλώσεις διοργανώθηκαν από το Δήμο Θεσσαλονίκης στο πλαίσιο του κύκλου Μουσικές και Δράσεις στα Μνημεία της Πόλης που πραγματοποιήθηκε για 5η συνεχή χρονιά και μετονομάστηκε σε Φεστιβάλ «2310 fest - Ζήσε τη γειτονιά σου και την ιστορία της». Για την πραγματοποίησή τους στο Α' Δημοτικό Διαμέρισμα επιλέχθηκε ο πεζόδρομος της οδού Αγνώστου Στρατιώτου που βρίσκεται στο ανατολικό όριο του αρχαιολογικού χώρου της Ρωμαϊκής Αγοράς Θεσσαλονίκης. Μερικές από τις δράσεις του προγράμματος έγιναν στο Ωδείο της Αγοράς. Το Σάββατο 13 Ιουνίου πραγματοποιήθηκε μουσική συναυλία του duo «Nuit de l'Arte», των Σ. Σεκερόγλου και Δ. Αραμπατζή, και στη συνέχεια οι διπλωματικές εξετάσεις της δραματικής σχολής Α. Βουτσινά με θέμα την «Ελένη» του Ευριπίδη σε σκηνοθεσία Τ. Ράτζου. Την Κυριακή 14 Ιουνίου έγινε προβολή της ταινίας της Δέσποινας Σουβατζή «Φωνές της πόλης αρ. 2 - Voices of time no. 2» και μετά προβολή επιλεγμένων ταινιών του βωβού κινηματογράφου ή αποσπασμάτων τους με τη συνοδεία πρωτότυπης ζωντανής μουσικής, με τίτλο «Ζωντανεύοντας εικόνες του βωβού κινηματογράφου» με τη συνοδεία πιάνου και σαξοφώνου, από τους Π. Μιχαηλίδη και Δ. Τσέλιο.

3. Ευρωπαϊκή Γιορτή Μουσικής. Στο πλαίσιο του εφειντού εορτασμού πραγματοποιήθηκε συναυλία από ομαδικό σύνολο κρουστών, που αποτελούνταν από μαθητές του Νέου Ωδείου Θεσσαλονίκης και του Δημοτικού Ωδείου Θέρμης. Η εκδήλωση οργανώθηκε από το Δήμο Θεσσαλονίκης και έγινε στις 21 Ιουνίου 2015.

Επίσης, έγινε συναυλία από το νεανικό φωνητικό σύνολο «Al-sol» του μουσικού κολλεγίου Shostakovich της Μόσχας και του συνόλου εγχόρδων της μουσικής σχολής